

Researcher: Social Science Studies

(2020) Cilt 8 / Sayı 2, s. 257-282

Geliş Tarihi: 19.02.2020 Kabul Tarihi: 25.06.2020 Online Yayın Tarihi: 29.06.2020

Sosyopedagoji ve Ergoterapi İlişkisi¹

Fahriye ÇAKIR²

Özet

Bu çalışmada sosyopedagoji ve ergoterapi arasındaki ilişki hedef kitle, temel hedefler, kullanılan metod ve teknikler, iyileştirici yardımcı materyaller bağlamında irdelenecektir. Toplumunu yine toplumla eğitim aracılığıyla iyileştirmeyi hedefleyen sosyopedagoji bireyi içerisinde bulunduğu koşullar çerçevesinde yorumlar ve bunu yaparken bütüncü (holistik) bir yaklaşım sergiler. Sosyopedagoji koruma, bakım, danışmanlık, sosyal entegrasyon, eğitim, yeniden eğitim hizmetleri sunan yardım ve eğitimin birlikteliğinden huzurlu toplum yaratmayı planlayan bir disiplindir. Sosyopedagoji yatılı ve tamamlayıcı kurumlarla hizmet alanını genişletmektedir. Çalışmada sosyopedagojinin çözüm üretmeye çalıştığı, bireyi toplumsal hayatin dışına iten sorunlardan sosyal dışlanma, yalnızlaşma, otonomi, sosyal kimlik edineme/yitimi konularına değinilecektir. Ergoterapi, toplumsal hayata katılımı ve aktiviteyi kısıtlayan herhangi bir engel, hastalık, yaşlılık, sağlıklı geçirilememiş sosyalleşme süreci, madde bağımlılığı, eşcinsellik, toplumdan tecrit edilme gibi olumsuzlukları düzeltici, iş ve uğraşı aktiviteleriyle tedavi edici bir rehabilitasyon çeşididir. Yeniden eğitim ve yeniden adaptasyon olmak üzere iki ana hedef üzerine kuruludur. Sosyopedagoji ve ergoterapi hedefler noktasında sıkça buluşan iki alandır. Sosyopedagoji gibi ergoterapi de her yaş grubundan insana hitap etmektedir. Sosyopedagojinin özellikle çocukları hedef kitlenin zirvesine koyması sebebiyle bu çalışmada çocuk grubunun ön planda tutulacağı belirtilmelidir. Danışan, holistik bir yaklaşımla gözlemlendiği ve tedavinin bu doğrultuda gerçekleştirildiği ergoterapi eylem üzerine kuruludur. Bu iki alanı birleştirmede çocuk edebiyatı iyileştirici yardımcı araç olarak çalışmada kendisine yer edinecektir. Çocuğun eylemle, eylemin aracı olan edebiyatla sosyal hayata döndürülme biçim ve olasılıkları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyopedagoji, Ergoterapi, Edebiyat, Çocuk Edebiyatı, Çocuk.

The Relationship Between Sociopedagogy And Ergotherapy

Abstract

In this study, the relationship between sociopedagogy and ergotherapy will be examined in the context of target audience, basic goals, methods and techniques used, and healing auxiliary materials. Aiming to improve the society through education with the society, the sociopedagogy interprets the individual within the framework of his / her conditions and shows a holistic approach while doing so. Sociopedagogy is a discipline that plans to create a peaceful society from the combination of assistance and education, which offers conservation, care, counseling, social integration, education, retraining services. Sociopedagogy expands its service area with boarding and complementary institutions. In this study, the problems, to which sociopedagogy

¹ Bu makale, "Çocuk Edebiyatına Psikopedagojik ve Sosyopedagojik Açıdan Yaklaşım" başlıklı yüksek lisans tezinden (Samsun, 2014) üretilmiştir.

² Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi, fahriyecakir@yahoo.fr, ORCID: 0000-0001-6958-6124

tries to find solutions, restraining the individual from being social such as social exclusion, loneliness, autonomy, failure to acquire social identity or losing will be mentioned. Ergotherapy is a type of rehabilitation that heals problems restraining person from being social such as any obstacles, disease, old age, unsuccessful socialization process, drug addiction, homosexuality, isolation from the society and treats them with work and occupational activities. It is based on two main objectives: retraining and re-adaptation. Sociopedagogy and ergotherapy are two areas that frequently have the same goals. Like sociopedagogy, ergotherapy appeals to people of all age groups. It should be noted that the child group will be kept in the forefront in this study, since sociopedagogy puts children at the peak of the target audience. Ergotherapy, where the client is observed with a holistic approach and treatment is carried out according to this observation, is based on the action. In joining these two fields, child literature will be included in the study as a healing tool. The ways and possibilities of the child's return to social life through action and literature, which is the tool of action, will be discussed.

Keywords: Sociopedagogy, Ergotherapy, Literature, Children's Literature, Child.

GİRİŞ

Bireyi içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde yorumlayan ve bunu yaparken holistik bir yaklaşımı benimseyen sosyopedagojinin tanımına ilişkin farklı fakat birbirini tamamlayıcı nitelikte görüşler yer almaktadır. En genel anlamıyla bireyin sosyal iyileşmesini, toplumun bireysel mutluluğunu, refahını eğitim metotlarıyla sağlamayı amaçlayan, başka bir ifadeyle toplumsal sorunlara eğitimle cevap arayan holistik karakterli bir disiplindir (Böhm, 1994: 646). Sosyopedagojinin içerisinde yer alan hermeneutik yaklaşım bireyi içinde bulunduğu şartlar doğrultusunda yorumlamak anlamındadır. Holistik yaklaşıma gelince; holistik kelime anlamı itibariyle bütüncül demektir. sosyopedagojide holistik yaklaşım, çocuğun kendi benliği, kendine ve topluma karşı geliştirmiş olduğu değer yargıları, gelişim düzeyi (duygusal, bilişsel, sosyal kişilik) ve sosyal ilişkileri (aile, arkadaş, akraba, komşu)'nin bir bütün olarak ele alınmasıdır.

Sosyopedagoji, çocuğu sosyal hayata hazırlamayı hedeflemekte ve aynı zamanda çocuğun bu konudaki ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili toplumu harekete geçirmeye çalışmaktadır. Bu yönüyle sosyopedagoji çocuğun ihtiyaçları, hayattan ve toplumdan beklentileri ile toplumsal koşullar, toplumun çocuktan ve hayattan beklentileri arasında dengeleyici, bütüncüleyici bir rol üstlenir. Bu dengenin sağlanabilmesi öncelikle çocuğun sosyal, duygusal ve biyolojik bir varlık olduğu ve bunlardan herhangi birindeki sorunun diğerlerini de olumsuz etkileyeceğinin kabul edilmesiyle başlar. Çocuğu sosyal yetersizliğe iten sorunun kökenine inebilmek için bütüncül bir bakış açısı sunulmalı aynı şekilde çocuk ve içinde var olduğu toplum kendi gerçekliklerinde doğru yorumlanmalıdır. Buradan hareketle sosyopedagojide holistik yaklaşımı ve hermeneutik yaklaşımı birbirinden ayrı düşünmenin mümkün olmadığı söylenebilir. Her ikisi de sosyopedagojinin hedeflerini gerçekleştirmesi ve görevlerini yerine getirmesi hususunda büyük bir öneme sahiptir. Toplumun eğitimle düzeleceği inancının ön planda tutulduğu sosyopedagoji alanının önemli isimlerden biri olan Pestalozzi, holistik yaklaşımı kalp, kafa ve elin birlikte çalışması olarak tanımlar. Bu üçlünün birlikte incelenmesinin insan doğasına dair bütün ipuçlarını vereceğini ileri sürer (Brühlmeier, 2010: 47). İnsan duygu, akıl ve hareket üçlüsü tarafından yönetilen aynı zamanda onlara hükmeden sosyal bir

canlıdır. Bu noktada bu görevlerin uygulayıcısı olan sosyopedagogların zeki, empati gücü yüksek ve yaratıcı olmalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sosyopedagoji kuramsal olmasının yanı sıra uygulamalı bir bilim dalıdır. Sosyopedagojinin temel görevi çocuk ve gencin sosyal entegrasyonunun sağlanmasıdır. Bununla birlikte koruma, bakım ve danışma gibi görevleri de bulunmaktadır. Sosyal yardım ve eğitimi birleştiren bir dizi çalışmayı ifade etmek üzere kullanılan sosyopedagojinin ilgi ve koruma üzerine kurulu, grup ve kurumsal yaşam yönelimli bir disiplin olduğu göz önünde bulundurulduğu taktirde görev alanının sadece sosyal entegrasyon, koruma, bakım ve danışma ile sınırlı kalmayıp insan gelişim süreçlerinde ve toplumsal değişimde de etkin rol alması olağan bir sonuçtur (Byrderup&Frørup, 2011: 85-95). Toplumsal iyileşmenin ilk adımının bireysel iyilik durumu olması sosyopedagojiye gelişim evrelerine yönelik çalışmalarda bulunma sorumluluğunu yüklemektedir. Bu nedenle sosyopedagoji her yaş grubuna, hayatın her aşamasından bireylere hizmet sunmakla yükümlüdür..

Sosyopedagoji okul tamamlayıcı ya da yerini alıcı eğitim, çocuk bakımı ve eğitimi, aile desteği, öğrenme güçlüğü, fiziksel yetersizlik (engelli olma durumu), gençlik suçları ile mücadele, gençlik ceza yasaları, gençlik çalışmaları ve yardımı, yaşlı desteği ve birçok alanda eğitimsel metotlarla yardımcılık ilkesi doğrultusunda görevlerini yerine getirmektedir. Çocuk 'kendine' yönelik üç önemli içsel güce ulaşmak zorundadır. 'Kendine' saygı duyma 'kendine' güvenme ve 'kendine' değer verme. Eğer bu güçleri elde edemezse zayıf bir benlik algısına sahip olur, bu da toplumsal ilişkilerine olumsuz yansır, toplumda sadece bir gölge olarak kalır. Sosyopedagoji çocuğa bu güçleri elde etmenin yollarını gösterir ve böylece güçlü benlik algısı gölgeyi gerçek bir benliğe dönüştürür. Sosyopedagoji toplumda bireylerin biricik olduklarını kabul eder ve aynı kabulü toplumunda tek tek bireyler bazında gerçekleştirebilmesine yardımcı olur. Çocuğun eksik kalmış yanlarını ortaya çıkararak değil; güçlü yönlerini görmesini sağlayarak iç potansiyelinin farkına varmasına ve onu etkinleştirebilmesine rehberlik eder. En sade haliyle şunu diyebiliriz ki; sosyopedagoji çocuğa toplum içinde yitip giden çocukluğunu eğitim metotlarıyla buldurur.

Sosyopedagojinin Tarihçesi

Tarihsel süreçte iki doğumuna şahit olunan sosyopedagojinin ilk doğumunu 1844 yılında bu adı ilk kez kullanan Karl Mager sayesinde yaşamıştır. İkinci doğumu ise, 1968'de Almanya'da patlak veren sosyal olaylarla birlikte olmuştur.

Sosyal sorunlara eğitimle cevap vermeyi hedefleyen sosyopedagojinin doğuşu elbette sosyal bir olaydan ötürü olmalıydı. Nitekim Friedrich Adolph Wilhelm Diesterweg 1850 tarihinde kaleme aldığı Wegweiser Zur Bildurg für df Lehrer. (Alman öğretmenlere Eğitim Rehberi) adlı eseriyle sosyopedagojinin yayılım sürecine önemli katkıda bulunmuştur. Sosyopedagojiyi endüstrileşme çağının başlarında sosyopolitik gerilimlerin, eğitimle ilgili ele alınması gereken acil durumların ve sosyal olumsuzlukların oluşmasına bir tepki olarak geliştirmiştir. Sosyopedagojiyi oluştururken bütün bu sorunların üstesinden ancak özel pedagojik önlemlerle ve kurumlarla (toplulukların eğitimi, koruma ve yurtların, gençlik ve akran derneklerinin, çocuk yuvalarının

açılmasını, kriminal pedagojinin gelişmesine ilişkin ilkeler, eğitim yardımı ve gençlik hizmetleri vb) gelinebileceği inancıyla hareket etmiştir (Böhm, 1994: 646). Diesterweg'in sosyopedagojiyi bir disiplin olarak kurarken ileri sürdüğü gerekçeler, sosyopedagojinin temel hedeflerini oluşturmaktadır.

Pedagojik fikirler doğumlarını sosyal değişim dönemlerine, bu dönemlerin yaşattığı sosyal ıstıraplara borçludur. Dr. Kemal Aytaç'ın da değindiği üzere “ pedagojik düşüncelerin sosyolojik motiflerini, kriz devreleri teşkil eder. Onun içindir ki, pedagojik düşünce ve hareketlerin sosyolojik kökleri çözülme, çöküş, kriz ve geçit devrelerinin şartlarıdır” (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/964/11880.pdf>). Hedef kitle olarak özellikle çocuk ve gençleri seçen sosyopedagojinin temelinde de endüstrileşme ve kentleşmenin getirdiği sosyal ıstırapla baş etme yatar. Endüstrileşme çağında toplumsal sınıf değişikliğinin en belirgin sonucu olan işçi sınıfının nicel artışına rağmen siyasal ve toplumsal haklardan en çok mahkum edilen sınıf oluşu “ezilmiş halk tabakası” terimini doğurmuştur. Bu yüzyılın öne çıkan isimlerinde olan ve toplumun eğitimle düzeleceğine inanan Johann Heinrich Pestalozzi de ezilmiş halk tabakalarının eğitilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Pestalozzi aynı zamanda endüstrileşmenin yoğunluk kazandığı 19.yy boyunca bireycilik, kişilik pedagojisi ve sosyopedagojinin haklı talepleri arasında giderek oluşmaya başlayan dengenin önemli aktörlerinden biri olmayı başarmıştır (Haase, 1932: 980). Pestalozzi, birey-toplum, toplum-birey döngüsünün sağlıklı işleyebilmesi için eğitimin şart olduğunu savunur. Özellikle çocukların kişilik ve ahlaki gelişimine özen gösteren, sevgi temelli bir eğitimin, toplumun iyileştirilmesinde en etkili araç olduğunu ileri sürer. “Pestalozzi toplumun eğitimle düzeltilebileceğine, her insanın iyiliğe elverişli olduğuna, her çocuğun kişilik sahibi olması gerektiğine inanıyordu [...]. Fertlerin toplumdaki yapıcı rolünü yerine getirebilmesi için, ahlaki eğitimin, hayati bir değeri olduğunu iddia etti ” (rehber.ihya.org/yenirehber/pestalozzi-johann-heinrich.html). Pestalozzi fikrî evreninde kişilik gelişimine bireyin sağlıklı iç benlik oluşumu; ahlaki gelişime ise daha çok toplumsal iyileşme hedefi doğrultusunda önem verilmektedir.

20.yüzyılın başlarında sosyopedagojiyi, sosyal sorunlarla baş etmenin bir yolu olarak gören ve hemen her eğitimin temel yapısını oluşturan bir özellikte olduğunu vurgulayan Paul Natorp toplumun yine toplumla eğitileceğine inanır ve sosyopedagojiye bu doğrultuda şekil verir (Böhm, 1994: 646). Natorp'un sosyopedagojiye dair görüşleri Platon'un “tek yönlü devlet pedagojisi”nin etkisi altında olgunlaşmıştır. 1920'li yıllara gelindiğinde ise sosyopedagojinin köklerini, 1800'lü yıllardan itibaren yoğunluğunu artıran Alman Ulusal Uyanışı'nda bulan Alman eğitimci Hermann Nohl sosyopedagojiyi özerk bir disiplin olarak geliştirmiştir. Nohl, sosyopedagojinin görevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi için hermeneutik ve holistik yaklaşımlara başvurması gerektiği görüşünü savundu. Nohl'ün tercih ettiği hermeneutik yaklaşım, bilim felsefesi temelliydi ve Alman Sosyopedagoji geleneğinde baskın bir rol oynadı (Hämäläinen, 2003: 70). İkinci Dünya Savaşı'nın tüm dünyada oluşturduğu kasvetli, ıstırap dolu, hayattan vazgeçişlerin yaşandığı atmosferde sosyopedagoji ikinci kez ve yine iyileştirici unsur olarak doğmuştur. Bu dönemde sosyopedagojinin “Nohl'ün çizgisinde sapma gösterdiği gözlemlenmektedir. Bunda etkin rol oynayan isimlerden biri: Göttengen

Üniversitesi'nde Genel Pedagoji ve Sosyal Pedagoji üzerine eğitim veren, çalışmalarında hümanist eğitim geleneğini tercih eden Klaus Mollenhauer'dir. Bireylerin zor yaşam koşulları karşısındaki tutumlarından hareketle oluşturulan uygulamalı bir eğitim görüşünü savunur ve bunu kurum dışında gerçekleştirilecek etkinlikler olarak görür, okul ve aile dışında kalan ama eğitim gerçekliğinin içinde olan bir eğitim fikrini savunur (Lorenz, 2008: 639). Mollenhauer, Nohl'e dayandırdığı fakat ona karşı eleştirel bir tutum takınmaktan kendisini alamadığı sosyopedagoji kuramında Nohl'ün hermeneutik yaklaşımına eleştirel bir boyut kazandırmıştır. Sosyopedagojinin eleştirel hermeneutiği araç olarak kullanması gerekliliğini savunmuştur. Sosyopedagojide bu dönemde paradigma değişimi de gerçekleşmiştir, başlangıçtaki eğitim misyonu terk edilip sosyal bilimlere yönelinmiştir. Mollenhauer'in çağdaşı olan Henri Thiersch bu değişimi, sosyal problemlerden ötürü ıstırap çeken insanları kurtarmaya daha çok önem verilmeye başlandığının göstergesi olarak değerlendirir. Sosyopedagojinin gerçekçi ve kurtarıcı olmak üzere iki uçtan oluşan bir disiplin olduğunu söyler (Hämäläinen, 2003: 77). Sosyopedagojinin kilit isimleri olan bu eğitimciler ilgili disiplini toplumun yaralarını yine toplumla eğitim aracılığıyla sarmaya yönlendirmeyi başarmış önemli aktörlerdir.

Sosyopedagoji sosyal sorunlarla şekillenmiş, onların şiddeti oranında şekil değiştirmiş, onları çözebilecek konuma gelebilmek için sürekli değişim halinde olmuştur. Ortaya çıktığı ilk yıllardaki dar anlamından sıyrılmış oldukça geniş bir perspektife yayılan görev alanları edinmiştir. Zamanla birlikte eylem odaklı tutumda pozitif artış gözlenmiştir. 19. yüzyılda sadece bir yardım çeşidi, 20.yüzyılın başlarında yardıma muhtaç kişilere yönelik bir eğitimden ibaretti. Günümüzde ise "oldukça geniş bir perspektif sunan çeşitli kurumlardan oluşan bir sistemdir." Sosyopedagoji gelişimini ve şekillenmesine sosyal psikoloji ve sosyoloji disiplinlerinin ilerlemesiyle elde etmiştir.

Sosyopedagojik Kurumlar

Toplumun dışında kalmış her yaştan bireye hizmet götürmeyi amaçlayan ve hedef kitlesinin zirvesine çocukları ve gençleri oturtan sosyopedagojinin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu görevler açısından da oldukça geniş bir yelpazeye sahip olduğu bilinmektedir. Danışanlara sorunlu durumun yoğunluk derecesine göre yatılı ya da tamamlayıcı hizmetler sunulmaktadır. Onları hayata yeniden adapte etmek ve yaşamdan zevk almayı, bugünün, zamanın sarkacında yok olup gitmesini seyretmeyen, gerçekliğin aynasına silueti düştüğünde yüzünde bir parça gülümseme oluşan bireyler haline dönüştürebilme çabasındaki bu bilim hayata zorlaştıran engellerle bireyleri baş başa bırakmamak için sadece teori boyutuyla sınırlı kalmaz aynı zamanda uygulama boyutu da vardır.

Sosyopedagoji bir engeli ve birden fazla engeli olanları, sosyalleşme sorunu yaşayanları, madde bağımlılarını, yaşlıları, sokak çocuklarını, suça sürüklenen, mağdur çocukları yeniden eğitici, yeniden adapte edici, ağır derecede duyma ve görme engeli olanlar için duyu eğitimi, zihinsel düzeyde sorunları olanlar için mediko-pedagojik, mediko-eğitimsel hizmetler sunan çeşitli kurumları bünyesinde barındırmaktadır (www.education.fr: [http:// www.education. gov.fr/handiscol/informations/famille.htm](http://www.education.gouv.fr/handiscol/informations/famille.htm)).

sosyopedagojinin iyileştirici ve rehabilite edici özelliği göz önünde bulundurulursa faaliyetlerinin hemen hemen hepsini kurumlar bazında yürütmesi olağandır.

Müller-Kohlenberg (1994: 518) sosyopedagojik kurumları; amacı, çocuklar ve gençler için onların sürekli ya da günün belli bir bölümünde, düzenli olarak ya da belli zamanlarda kalabildikleri, bakıldıkları, oyun oynayabildikleri ya da öğrenebildikleri yerler sağlamak olan ve onların eğitimlerine ve sosyalleşmelerine katkı sunan kuruluşlar olarak tanımlamaktadır. Hemşire, yatılı ya da gündüz bakım (çocuk ve yetişkin bakımı) uzmanı, sosyal çalışma uzmanı, sosyopedagog, ergoterapist, oyun terapisti, (<http://infed.org/mobi/social-pedagogy-the-development-of-theory-and-practice/>) psikolog gibi görevlilerin yer aldığı sosyopedagojik kurumlar yatılı ve tamamlayıcı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yatılı sosyopedagojik kurumlarda yatarak eğitim ve tedavi uygulanmaktadır. Rehabilitasyon ve sosyal entegrasyon hizmetleri sunulan yatılı kurumlara yurtlar, sevgi evleri, gençlik cezaevleri, ıslahevleri, çocuk bahçeleri örnek olarak verilebilir. Toplum ve toplumsal yaşamı iyileştirme, geliştirme prensibinden hareket eden sosyopedagoji, tamamlayıcı kurumlarının önemli bir kısmını danışmanlık hizmetine ayırmaktadır. Tamamlayıcı kurumlarda eğitim danışmanlığı, sosyal danışmanlık, psikososyal danışmanlık, bağımlılık danışmanlığı, evlilik, ilişki ve aile danışmanlığı, hamilelik ve hamilelik dönemi çatışmaları için danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Yatılı ve tamamlayıcı kurumlar sosyopedagojinin kuramsal zeminini uygulamaya taşıyan, topluma hizmetin eylemsel boyuta geçişinin göstergeleridir.

Benzeşim ve Ayrışım Noktalarıyla Sosyal Hizmet ve Sosyopedagoji

Günümüz Alman literatüründe “Sozialarbeit” adı altında birleştirilmiş olarak karşımıza çıkan sosyal hizmet ve sosyopedagoji arasındaki yakınlık ve/veya uzaklık derecelerinin anlaşılabilmesi için öncelikle bu iki disiplin tanımının net olarak bilinmesi gerekmektedir. İkisinde de bütüncül yaklaşım kullanılmaktadır, insan hakları ön planda, bireyin ve toplumun iyileştirilmesi amacı vardır. Sosyopedagoji, toplumsal hayatın akıp gitmesine engel olan sorunların eğitimsel metotlarla aşılmasını amaçlayan, çeşitli kurumlardan oluşan, hem kuramsal hem de uygulamalı bir disiplindir. Sosyal hizmet temellerini insan hakları üzerine oturtmuş, holistik yaklaşımı benimseyen, toplumu ve bireyi güçlendirerek iyilik hallerini arttırmayı hedefleyen bir bilim aynı zamanda bir meslektir.

Sosyal hizmeti genel çizgileriyle “bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumların sosyal işlevselliklerinin güçlendirilmesi ve gerektiğinde yeniden yapılandırılması amacıyla yürütülen mesleki çalışmalar bütünüdür” (Karataş,2010: 361). şeklinde tanımlayabiliriz. 19. yüzyılın yarısında beliren sosyopedagoji ve sosyal hizmet çağdaş bilimler olmalarının dışında pek çok benzerlikleri barındırmaktadırlar. Bunlardan en önemlisi ise, insanın değerli bir varlık olduğu görüşünden hareket etmeleri, insanı ve toplumu iyileştirmeyi hedeflemeleridir. İnsanı merkeze alan bu iki disiplin sosyoloji ve psikoloji bilimlerinden faydalanmaktadırlar. Sosyal hizmet ekonomik adalete ağırlık verirken sosyopedagoji eğitsel adalete ağırlık verir; ama her ikisi de birey olma sürecinde, aile ve toplum olma sürecinde bireyin etkisi üzerinde durur. Sosyal hizmet daha ziyade sosyal işlevselliği vurgularken, sosyopedagoji sosyal entegrasyon üzerinde önemle durur.

Sosyal işlevsellik, bireyin üzerine düşen sosyal rolleri en üst düzeyde yerine getirebilmesi anlamına gelmektedir (Hepworth&Larsen 1993'ten akt Ashford&Lecroy, 2013: 33). Sosyal entegrasyon ise; bir şekilde toplumun dışına itilmiş bireyin sosyal hayatın içine girmesine yardımcı olmak anlamındadır. Aslında iki kuramda hemen hemen aynı amaca; yani bireyin toplumda var olabilmesine hizmet etmek üzere kullanılmaktadır. Sosyal işlevsellik sosyal hayattaki görevlere göndermede bulunurken, sosyal entegrasyon bireyin iç benliğinin, ruhsal dünyasının onarılmasına ve sonra sosyal hayatta nefes alabilmesine gönderme yapmaktadır.

Aynı dönemlerde ortaya çıkan, birbiri içine geçerek gelişen bu iki disiplin arasında farklılıklar olduğu tanımlar itibariyle sezilenebilmektedir. Sosyal hizmet için meslek ve disiplindir diyen çoğunluğa karşın sadece meslektir ifadesini kullananların sayısı da azımsanamayacak orandadır, lakin; sosyopedagojinin yapılan literatür taramasında "meslektir" şeklinde herhangi bir tanımlamaya rastlanılmamıştır. Sosyal hizmet ve sosyopedagoji arasında tarihsel boyutlu kuramsal bir farklılık olduğunu söyleyebiliriz nitekim; sosyopedagojinin kökleri ortaya çıkış döneminde eğitim bilimlerindeyken zamanla sosyal bilimlere özellikle de sosyal politikaya kaymıştır (Mühlum, 1981; akt Hämäläinen, 2003: 75). Sosyopedagoji de sosyal değişim ve sosyal politikayla yakından ilgilidir fakat tarihsel oluşumunda sosyal politikadan ziyade sosyal psikoloji ve sosyoloji bilimleri etkin rol oynamıştır. Her ikisi de ulusal çerçevede şekillenmiş, her ulusun geleneğine göre amaçlar belirlemiş, kurumsallaşmasını bu doğrultuda gerçekleştirmiştir. Hem sosyal hizmetin hem de sosyopedagojinin kuramsal boyutunun yanı sıra uygulama boyutu da vardır. Bu iki disiplinin de uygulayıcılarından beklediği bazı hususlar vardır. Sosyal hizmet uzmanından karmaşık, genellikle duygusal yönü ağır basan insan sorunlarını analiz edebilmesi, analiz-sentez yeteneğine sahip olması, yerinde kararlar alabilmesi, eylemi mantık temellerine oturtabilmesi, meslekler arası iletişimi kolaylaştırması beklenir (Yıldırım&Yıldırım, 2008: 67). Ayrıca sosyal hizmet uzmanı, empati gücü yüksek, hoşgörü sahibi ve sabırlı bir birey olmalıdır. Sosyopedagogdan ise mesleki alanları ve uygun yetenekleri birleştirerek çalışması, farklı ve değişen uygulama durumlarına cevap verecek yeterlilikte düşünce gücüne, yaratıcılığa sahip olması, alana dair edindiği bütün kuramsal bilgileri uygulamaya dökerken tercih edeceği yöntemler, yaklaşımlar konusunda doğru kararlar alabilecek kapasiteye sahip olması ve bunun için de en az mastır mezunu olması beklenmektedir.

Tarihsel arka plan incelendiğinde, sosyal hizmet yetişkinlerin refahı, onlara sosyal işlevsellik kazandırmak için doğmuştur; sosyopedagojiye gelince ise çocuklar ve gençlerin yarım kalmış sosyalleşme ve eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak onları ruhsal ve sosyal refaha erdirmek üzere geliştirilmiştir (<http://www.sciesocialcareonline.org.uk/repository/fulltext/81044.pdf>). Bunun Sosyopedagojiyi, Sosyal Hizmetten ayıran en önemli fark olduğu söylenebilir. Bir diğer ayırt edici özellik ise; sosyal hizmetin açık kapama yönelimine karşın; sosyopedagojinin çocuk ve gençlere ağırlık vermek kaydıyla ihtiyaç sahibi tüm insanlara yönelik olmasıdır. Sosyopedagoji, bir yandan kendi iç potansiyellerinin tam gelişiminin sağlanabilmesi için eğitsel rehberliğe ihtiyaç duyan tüm çocuklara dahası kriz durumundaki gençlere aslında tüm insanlığa açıktır ve kendilerini daha fazla geliştirebilmeleri için gerekli her tür

kaynağı sağlama yeterliğine sahiptir (Hamburger, 2003; akt Lorenz, 2008: 636). Sosyopedagoji de sosyal hizmetler de hedeflerini gerçekleştirmede kendilerine İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni rehber edinirler, fakat Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi, özellikle çocuklara yönelik bir bilim dalı olmasından ötürü sosyopedagoji için daha önde yer almaktadır. Sosyopedagoji çocuklara çocuk olma haklarını sunmak için çaba sarf eden, kurumlarıyla güçlenen bir bilim dalıdır.

Sosyopedagojinin Önemle Üzerinde Durduğu Sorunlar

Sosyopedagoji, özellikle bireyi toplumsal hayattan koparan sorunlar üzerine eğilmektedir. İnsanı, içsel ve dışsal huzursuzluğa iten, sosyal hayatta gerçek anlamda var olabilmelerini engelleyen sorunları çözmek için sosyopedagoji, kuramsal ve uygulamalı olarak çalışmalar gerçekleştirmektedir. Sosyopedagojinin iyileştirmeyi hedeflediği sorun ağı oldukça geniştir. Çalışmada bunlardan sadece birkaçı detaylandırılabilir.

Sosyal Dışlanma ve Yalnızlaşma

İnsan, sosyal bir varlıktır, içine doğduğu toplumda ilişkiler boyutuyla var olma ihtiyacını dünyaya geldiği ilk anlardan itibaren hisseder ve ilk sosyal bağını ailesiyle kurar. Bilindiği üzere, aile toplumun çekirdeğini oluşturmaktadır. Çocuk, topluma dair ilk fikirlerini ailede edinir, sosyalleşmenin ilk tohumları ailede yeşerir. Eğer sağlıklı bir sosyalleşme sürecine giremezse toplumun dışında kalma sorunuyla karşı karşıya kalabilir. Tezcan, bireyin sosyalleşmesini "Belli bir toplumun davranış kalıplarını kişiliğine mal ederek o topluma ait bir birey durumuna gelişi olayıdır" (2005: 11) şeklinde tanımlamaktadır. Sosyalleşme sürecindeki herhangi bir aksaklık "sosyal dışlanma"yı doğurabilir; fakat, başka sorunlar/durumlar da kişinin sosyal dışlanmaya maruz kalmasına sebep olur. Sosyal dışlanma, sosyal entegrasyonun tam tersi özelliktedir ve bireyin topluma dahil olmasını engelleyecek, toplumla arasındaki bağları zayıflatacak durumların doğması sonucunda giderek toplumun dışında kalmasını ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bazen birey toplumun dışına kayarken bazen de toplum bireyi dışta bırakmaktadır. Sosyopedagoji bireysel ya da toplumsal odaklı gerçekleşen sosyal dışlanmayı hafifletmeyi hedeflemektedir.

İlk kez 1960'lı yıllarda Fransa'da kullanılan sosyal dışlanma kavramının sosyo-politik alana taşınması yine sosyal bütünleşmeyi baz alan sosyal refah devleti Fransa'da, 1974 yılında dönemin sosyal işlerden sorumlu devlet bakanı René Lenoir tarafından gerçekleştirilmiştir. Lenoir ilgili terimi, zihinsel ve fiziksel engellileri, suçluları, hasta, bakıma muhtaç yaşlıları, istismar edilen çocukları, sorunlu aileleri, uyuşturucu madde bağımlılarını, intihara eğilimlileri, marjinalileri, asosyalleri, anti-sosyalleri ve diğer sosyal uyumsuzlukları bulunan bireyleri tanımlamak üzere kullanmıştır (Çakır, 2002: 84). Herhangi bir sebepten ötürü bireyin veya grubun, toplumun dışına itilmesi anlamını taşıyan sosyal dışlanma en sade şekliyle, bireyin veya grubun içinde yaşadığı toplumda var olamamasıdır. Kalabalığın içinde tek başlıktır, yalnızlaşmanın en temel nedenlerindedir.

Genel anlamda, sosyal dışlanmaya yoksullar, göçmenler, fiziksel ya da zihinsel engeli bulunanlar, ruhsal hastalığı olanlar, işsizler, uyuşturucu madde bağımlıları, yaşlılar, istismara uğrayan, ihmal edilen, suça sürüklenmiş çocuklar maruz kalmaktadır.

Sosyal dışlanmanın maddi, mekânsal, mal ve hizmet, sağlık ve refah, kültürel ve toplumsal yaşama katılma olmak üzere altı boyutu bulunmaktadır (Buchanan, 2007; Morris&Barners, 2008; akt İçağasıoğlu&Çoban, 2011: 118). Bu çalışmada özellikle fiziksel engelli ve istismara uğramış çocuklarda görülen sosyal dışlanma olgusu üzerinde durulacaktır. Öncelikle “istismara uğramış” kavramının derinleştirilmesi gerekmektedir. İstismar kelime anlamı olarak kötü muamele demektir. Kötü muamele bir yabancı, uzak/yakın bir akraba veya çocuğun anne-baba tarafından gerçekleştirilebilir. İstismar kavramı içerisinde fiziksel, cinsel ve psikolojik boyutları barındırmaktadır. Fiziksel istismar genelde şiddeti; cinsel istismar, taciz ve tecavüzü; psikolojik istismar ise; çocuğun sürekli olarak hakarete uğraması, aşağılanması, benlik saygısını yitirmesine veya hiç edinmemesine sebep olacak her tür söz ve eylemi içermektedir. Bu konuda Sanders ve Brown, “Çocuk ne kadar küçükse kötü muamelenin davranışsal saptamalarını o kadar az gösterir [...] Çocuk ne kadar küçükse ölümcül suistimallere ya da yaygın etkilere maruz kalma riski o kadar artar.” (2007: 204-205) demektedir. Çocuğun yaşı çok küçükse içinde olduğu vahim durumu yansıtacak belirtiler davranışlarında gözlemlenemeyebilir ve bu durum istismarın devam etmesini, belki de artarak devam etmesi ihtimalini yükseltir. Her tür istismar çocuğun kendini gerçekleştirme sürecine ket vurduğu gibi yaşama dair duyduğu motivasyonu kaybetmesine yol açar. Bu motivasyon kaybı, çocuğun iç ve dış dünyasının sarsılmışlığının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

İstismar, aile bireylerinden ya da ebeveynlerden biri veya her ikisi tarafından uygulanırsa çocuğun sosyalleşme süreci önemli ölçüde yara alır; çünkü sosyalleşme temelini atılması gereken ailede; toplumun en küçük biriminde yaşadığı hayal kırıklığı tüm topluma karşı genellenmiş bir duruş geliştirmesine neden olur. Tanıştığı ilk toplumsal yapıda öğrendiği ilk duygu; güvensizlik olan, istismara uğramış bir çocuğun insanlara güvenip onlarla birlikte yaşamaya güdülenmesi mümkün olmayabilir.

Sosyal dışlanmayı derinden hisseden bir diğer çocuk grubu ise; engelli çocuklardır. Fiziksel engel belki ortadan kaldırılamayabilir; fakat destekçilerle sosyalleşme sürecindeki engeller ortadan kaldırılabilir veya azaltılabilir. Engelli çocuğun olduğu kadar ailesinin de desteklenmesi gerekmektedir; çünkü çocuğu kabullenme ve onu hayatın içine dâhil edebilme konusunda ailenin bilinçli bir yönlendirmeye ihtiyacı vardır. Bu noktada sosyopedagoji aile için aile danışmanlığı, çocuk içinse bireysel eğitim hizmetleri sunarak engelli çocuğun sosyal hayattan kopmasını engellemeye çalışır. Engelli olmak, çocuğu hayattan engelli hale getirmemelidir.

Birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da görüşlerine sıkça başvuru alan Aristoteles’in engelli çocukların yetiştirilmesine, eğitilmesine karşı oluşu engelli çocukların toplumsal hayata kabullerinde yaşadıkları sorunların boyutunun ne derece büyük olduğunu anlaşılabilir kılmaktadır (Şirin, 2012: 150). Onların eğitilmeye diğer çocuklardan daha az hakkı olduğunu düşünmek, Çocuk Haklarına Dair sözleşme’nin eğitimde eşitlik ilkesini çiğnemektir. Her çocuğa çocuk olma hakkını tanımayı hedefleyen bu sözleşme, hedef kitlesi özellikle çocuklar olan sosyopedagojinin İnsan Hakları evrensel Bildirgesi yanında başvurduğu önemli bir kaynaktır. Engelli çocukların her istediklerini yapmalarını engelleyen bir bedene sahip olmaları onları eksiklik hissiyle mücadele etmeye mecbur bırakır. Bu hissi azaltması gereken toplum, engelli bireylere nasıl

davranacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olmayabilir; görmezden gelme, acıyarak bakma, vücut diliyle “sen farklısın” mesajını verme gibi yanılgılara düşebilir. Bu konuya ilişkin olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürlüğüne yayınlanan “Ailesiz Büyüyen Çocuklar ve Yaşadıkları Sorunlar” isimli kitapçıkta engellilerin farklı görülmesinin ve bunun sürekli öne çıkarılmasının farklılaştırma adı altında bir etiketlenmeye neden olabileceği belirtilmiştir. Bu etiket, yapışkan tarafı çocuğun iç dünyasına; “farklı” yazan tarafı topluma dönük olacak şekilde hiç yıpranmadan; fakat çocuğun sosyal ve psikolojik gelişimini yıpratarak varlığını sürdürecektir. Sosyopedagoji bu etiketlemenin ortadan kaldırılması için toplumun eğitilmesini gerekliliği üzerinde durur. Nitekim; Sosyopedagoji, toplumsal iyileşmenin eğitimle gerçekleşeceğini savunan bir disiplindir, aynı zamanda, iyileştirici, değiştirici ve geliştirici özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Engelli çocuğun topluma aidiyet hissini ve toplumun çocuğa olan tutumunu iyileştirici, değiştirici ve toplumun destekçi yönünü geliştirici önlemler almaktadır.

Zihinsel ve bedensel engeli bulunan diğer çocukların normal çocuklara nazaran istismara uğrama ihtimali daha yüksektir. İstismarın çocukta hayata karşı psikolojik ve sosyolojik engeller oluşturduğu göz önünde bulundurulursa istismara uğramış çocuk zaten “engelli”dir. Bu acı veren bir döngüdür. Çocuk bazı durumlarda istismara uğradığını anlatamayabilir; sosyopedagog çocuğun kendisini ifade etmesine yardımcı olma ve uygun koşulları yaratma görevini uygulamaya dökerek çocuğa destek olmalıdır. Sosyopedagog bunu yaparken araç olarak çocuk edebiyatına başvurabilir. Çocuğun yaşı, içinde bulunduğu koşul, ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda çocuk edebiyatı türlerinden en uygun olanı kullanarak çocuğun susmuş içsesini konuşturup dış dünyaya duyurabilir. Örneğin monolog ve diyaloglardan oluşan tiyatro metni çocuğa sunacağı gerçeklik (veya gerçeğe uygunluk) boyutuyla çocuğu içinde yaşadığı toplumdan koparmadan bir yüzleşmeye çağırır, çocuk eseri içselleştirebilir ve kendi içinde yaşadığı sorunlarla karşılaştırıp benzerlikler kurabilir ve bu sayede konuşma cesaretini kendinde bulabilir. İletişim temelli bir tür olması çocuğa zengin kelime haznesi sunabilmekte bu da çocuğun kendisini ifade etmesindeki dilsel engeli azaltmak adına oldukça önemlidir. Ayrıca yaşamdan örnek olaylar içermesi, tiyatronun çocukta düşünce gücünü, çözüm üretme yetisini geliştirici özelliğini pekiştirmektedir. Eğer grup terapisi uygulanıyorsa bir tiyatro metni en sade haliyle oyunlaştırılabilir. Böylece çocuklar sosyalleştiriciliği oldukça yüksek olanda; “oyun”da buluşturulabilir. Tiyatro, engelli çocuklar için de uygun bir tercih olabilir. İzole bir hayat yaşamaya mecbur edilen engelli çocuklar göz önünde bulundurulursa; küçük dünyalarının dışında başka bir dünyanın olduğunu ve başka insanların da aynı şeyleri yaşayabildiğine şahit olmak onların hayata karşı daha güdümlü hale gelmelerini sağlar.

İstismara uğramış ve engelli çocuklar, “çocuk kimlik”lerini yitirme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Çocuk gözlüklerini gözlerinden zorla çıkararak yaşam koşulları aynadaki bedenlerin aksi büyüklükte, durgunlukta ve vazgeçmişlikte insanlar olduklarını düşündürür. “Çocuk kimdir?” sorusuna cevap veremeyecek kadar kendinden uzaklaşmış, hayatın karanlık dehlizlerinde çocuk kimliğini yitirmiş olabilir. Sosyopedagog, çocuğa kimliğini geri verebilmek için çocuk edebiyatından yardım alabilir.

Burada sosyopedagojinin sosyopedagoglara yüklediği bir diğer sorumluluk; “bireyi yeniden kendi kişisel, ailevi ve çevresel bütünlüğü içerisine yerleştirme” öne çıkmaktadır. Çocuk edebiyatı, çocuğa, çocuğun ne olduğunu, hayata nasıl baktığını, çocuğun sosyal rolleri, bir bütün olarak çocuk gerçeğini gösterir. Çocuk kimliğini yeniden edinemezse yetişkinlik döneminde de mutsuz olmasına ve yalnızlaşmasına sebep olur. Kimlik yitimi “çocuğun yalnız kalması, aidiyet ve özsaygı gibi “gelişim belirleyicilerini” yitirmesi” anlamına gelir (Coşkun, 2011: 129). Terapi için çocuğa uygunluk ilkesinin gereklerini taşıyan, çocuğu ailesiyle ve sosyal çevresiyle bir bütün olarak resmeden bir hikâye, öykü veya roman seçilebilir. Çocuk eser aracılığıyla öz kimliğine, çocuk ruhuna yeniden götürülebilir.

Otonomi

Otonomi kendini ifade edebilme, kendi istediğini yapabilme, kendini gerçekleştirebilme, düşünebilme, bağımsızca karar alabilme; özetle kendi hayatını kendince yaşayabilmeyi ifade etmektedir. Çocuğun sağlıklı bir benlik algısı edinmesinde, ileride mutlu bir yetişkin, sosyal bir birey olabilmesinde önemli bir yere sahiptir.

Ailenin çocuğa yönelik sergilediği tutumlar çocukta otonominin gelişebilmesinde etkin rol oynamaktadır. Özgüven bu tutumları demokratik, ilgisiz, otoriter, tutarsız ve aşırı koruyucu tutum olmak üzere beş başlık altında toplamaktadır (Semerci, 2012: 216). Aşırı derecede koruyucu tutumun sergilendiği ailede yetişen çocuğun bağımlılık duygusundan kurtulması güçtür, çocuk, topluma entegrasyon konusunda problemler yaşar; çünkü ailesinin dışına çıktığı an kendisini savunmasız hisseder, fiziksel otonomiye edinmede geç kalır. Tutarsız tutum tam anlamıyla çocuğa yansır ve çocuk kararsız, asosyal bir yapıya bürünür. İlgisiz ve otoriter ailelerde büyüyen çocuklar hemen hemen aynı kaderi paylaşırlar; mutsuzluk, aşağılık hissi, ruhsal çöküntü ve değersizlik duygusuyla baş etmek zorunda kalırlar. Özellikle otoriter aile tutumu çocuğun saldırgan ve antisosyal kişilik edinmesine neden olabilir. Ayrıca her iki aile tutumu da çocuğun duygusal otonomisinin gelişmesini geciktirir ve çocuğun kendisini ifade edebilme yeterliğine sahip olmasını engelleyebilir. İlgisiz ailede yaşayan çocukların sosyal gelişim düzeyi demokratik ailedeki çocuklara nazaran daha düşük olmakla birlikte diğerlerine oranla daha yüksektir. Ailede ihmal edilen çocuklar içe kapanık bir profil çizebilir, kendine güveni olmayan, kendi haklarını ara(ya)mayan bir yapıya sahip olabilir. Çocuk ilgisiz bir ortamda sevilmediğini düşünür, sevginin somut olarak gösterilmesini bekler. Sevgi yoksunluğu çocuğa sosyal ve ruhsal kaybolmuşluk hissi yaşatır. Birçok çocuk suçlarının, psiko-soyal ve psikosomatik hastalıkların kaynağında sevgi eksikliği yatmaktadır (Çakmaklı, 2007: 60,194). Demokratik ailede çocuğa fikirlerinin önemsendiği, ailede sevilen ve değer verilen bir birey olduğu mesajı verilir. Çocuk kendisine ilişkin kararlarda aktif rol alabilir, aileye ilişkin kararlarda fikir sunabilir. Böylece çocukta olumlu benlik algısı gelişir, üç özerklik türünün de gelişme ihtimali diğerlerine oranla daha yüksektir.

Otonomi ve benlik saygısı birbiriyle ilintilidir. Benlik, çocuğun kendine dair tüm görüş ve yargılarını ifade ederken; otonomi çocuğun benliğine yönelik geliştirdiği olumlu tutum ve yargıları, ondan duyduğu memnuniyet derecesini tanımlamak üzere

kullanılmaktadır. Çocuk sağlıklı otonomi gelişimine sahipse; sosyal beceri düzeyi de yüksek olur. Çocuğun güçlü sosyal becerilerinin olması, sağlıklı ilişkiler kurmasını ve karşısındakilerden olumlu geri bildirim almasını muhtemel kılarken; zayıf sosyal becerilerinin olması sağlıklı ilişkiler ve olumsuz geribildirimlerle karşı karşıya kalma ihtimalini doğurur (Geldard&Geldard, 2011: 200). Çocuk otonomi gelişimini tamamlamışsa benliğine dair gerçekleştirdiği değerlendirme sonucunda kendinden memnun olacak ve benliğine saygısı artacaktır. Fakat unutulmamalıdır ki; özerk olmasına karşın benlik saygısı düşük ya da benlik saygısı yüksek olduğu halde özerk olamayan çocuklar da vardır.

Sosyopedagoji, otonomi ve benlik saygısının iyileştirilmesini uğraşı alanı haline getiren bilimsel disiplinlerden biridir. Sosyopedagoji, çocuğun kendisini değerli hissedebilmesi, olumlu benlik algısı geliştirebilmesi, kendi varlık bütünlüğü içerisine yine kendisini yerleştirebilmesi, kendisini gerçekleştirebilmesi, kendisini keşfedebilmesi veya yeniden keşfedebilmesi için farklı teknikler kullanılmasını önermektedir. Çocuğun sosyal rolleri keşfetmesi ve bu doğrultuda toplumda kendi yerini fark etmesi, o topluma ait olduğu hissini duyumsaması benlik saygısı ve otonomi için önemli aşamalardan biridir. Bunu gerçekleştirmek için kullanılacak teknikler arasında “grupta iletişim kurma tekniği” ilk sırayı almaktadır; çünkü sağlıklı iletişim kurabilme sosyal ilişkilerin temel koşuludur. İletişim kurabilme yeteneği sayesinde çocuk etrafındaki sosyal ağı genişletebilir, özerklik derecesini arttırabilir ve böylece değer verme otonomisi gelişir. İkinci sırayı “kendini ifade etme tekniği” almaktadır. Bu teknik, sözlü iletişimin yanında sözsüz iletişimi de geliştirmek üzere kullanılmaktadır; fakat fiziksel otonomisi tam olarak gelişmemiş olan çocuklar beden dilini kullanmakta zorlanabilir. Dolayısıyla üçüncü sıradaki “fiziksel manipülasyon tekniği”nin işe koşulması gerekliliği doğabilir.

Yukarıda adı geçen teknikleri kullanmada yardımcı araç olarak çocuk edebiyatı tercih edilebilir. Anlatılan bir öykü veya hikâyeden mini bir oyun/drama oluşturulup çocuklardan canlandırması istenebilir. Çocuk, bu sayede, kendini ifade edebilir, fiziksel otonomi gelişimi için önemli bir adım atmış olur. Bir grupta gerçekleştirilen bir etkinliğin aktif öznesi olmak çocuğun benlik saygısını besleyecektir. Çocuğun hikâyedeki hangi karakterle özdeşim kurduğu, benlik saygısı düzeyi, sosyal kimlik algısı etkinlik sayesinde gözlemlenebilir. Ayrıca duygusal otonomiye katkıda bulunabileceği gibi çocuğun içbenliğiyle yüzleşmesine fırsat tanıyıp kendini (yeniden) keşfetmesine yardımcı olacaktır. Çocuk, hikâyedeki karakterlerle kendini kıyaslayıp hangisi olduğuna karar verir, düşük benlik saygısına sahipse; benliğinin resmini karşısında görür, içsel yolculuğunda ayağına batıp canını yakan durumların/özelliklerin başkalarının da canını yaktığına şahit olup yalnızlık hissinden sıyrılabilir. Aynı zamanda olmak istediği karakterle de kendini özdeşleştirebilir ve düşteki bu gerçeklikten mutluluk duyabilir.

Otonomi gelişimini desteklemek üzere uygulanacak terapilerde kullanılmak üzere Sevim Ak'ın (2013: 42-51) Açıkgöz ve Süs adlı hikâyesi önerilebilir; çünkü eser benlik saygısı yüksek, özerk bir bireyi sembolize eden Süs ve benlik saygısı düşük, mutsuz, özerk olmayı başaramamış bireyi sembolize eden Açıkgöz ile iki farklı pencereyi bir arada sunmaktadır. Ayrıca Mavisel Yener'in Mavi Zamanlar ve Zeynep Cemal'inin Ballı Çörek Kafeteryası adlı eserleri de kullanılabilir. Bu iki eserin başkahramanlarının özgüvenleri

aracılığıyla elde ettikleri otonomileri gözler önüne serilmektedir. Her iki eserde de hayatta başarılı olmanın en önemli şartının özerklik/otonomi olduğu vurgulanmaktadır.

Sosyal Kimlik Edinememe/Yitimi

Çocukluk; geleceğin yetişkinini taşıyan küçük ve cılız bedeninin nasıl bir bütün olacağına karar verdiği zor bir süreçtir oysa herkes; “Ne güzel şey çocukluk!” der, çocuğu da pervasızca baharın tadını çıkararak serçeye benzetir; hâlbuki o koleksiyoncudur bütünü sosyolojik ve psikolojik her bir parçasını tek tek toplar ve milyonlarca parçadan oluşan bu yapbozun en son parçasını koyduğunda fark eder ki ortaya çıkan eser aslında ilk konulan parçaların ürünüdür. Peki, eğer içinde bir yerlerde ya da çevresinde parçalardan biri ya da birkaçı yitip gitmişse ne yapmalı çocuk, kendinden bir yetişkini nasıl doğurmalı? Olmazlığın acizliğini kabullenerek bütünü eksik parçalarını en olmazlarla doldurup eğreti bir yapboz tahtasına yapılmış ama bozuk kalmış bir bütüne dönüşmeli ya da iyi bir rehber yardımıyla bu eksiklikten ve/veya onun verdiği huzursuzluktan kurtulmalıdır.

Bu koleksiyoncu hayat boyu kimlikler de biriktirir; bunlardan en önemlileri kişisel kimlik ve sosyal kimliktir. Kişisel kimlik, tamamen kişinin kendisine özgü bilişsel, fiziksel ve psikolojik özellikleri simgelerken sosyal kimlik; “bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır” (Hogg&Vaughan, 1995; Hogg&Abrams, 1996; akt Demirtaş, 2003: 130). Kişisel kimlik kalp, beyin ve beden üçgeninin iç açılarıyken sosyal kimlik dış açılarıdır. Sosyal kimlik bireyselliğin yitimi anlamına gelmemektedir bilakis; benden vazgeçmeksizin biz olabilmektir. Sosyal kimliğin oluşması için atlatılması gereken önemli ve bir o kadar kaçınılmaz olan etap; sosyalleşmedir/toplumsallaşmadır. Ertürk sosyalleşmeyi “insanın çocukluktan yetişkinliğe uzayan süreçte toplumun bir üyesi haline gelme durumu toplumsallaşmadır. Ailesinin akraba ve komşuluk çevresinin, kent ve köyünün, ulusunun bir parçası olduğunu öğrenmesi durumudur” (2012: 18) şeklinde tanımlamaktadır. Sosyalleşme, çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevreye adapte ve entegre olması şeklinde gerçekleşen uzun bir süreçtir.

Çocuk doğduğu andan itibaren sosyal çevreye ve onun etkilerine maruz kalır. Sosyal çevre aileyle başlayan sonra akrabalar, komşular ve nihayetinde arkadaşlar şeklinde gelişerek varlığını sürdüren soyut bir olgudur. Bu soyut düzlemde çocuğun grubun diğer üyeleriyle arasında yaşanan benzeşme ve farklılaşma olan sosyalleşme gerçekleşir. Çocuğun farklılaştığı noktalarda kişisel kimlik, benzeştiği noktalarda ise; sosyal kimlik devrededir. Sosyal kimlik, benlikten ve çocuğun benliğine yönelik geliştirmiş olduğu tutum ve değerlerden ayrı düşünülemez. “Bir bireyin benlik kavramı ve dolayısıyla da benlik saygısı, onun sosyal sınıf üyeliğine, yani algıladığı sosyal kimliğine demirlenmiştir” (Turner, 1978: akt Demirtaş, 2003: 131). Sosyal çevreden benliğe yönelik alınan olumlu geribildirimler benlik saygısını desteklemekte, olumsuz geribildirimler ise; gerilemeye neden olmaktadır. Ayrıca olumsuz geribildirimlerin sıklığı ve yoğunluğu çocukta içinde bulunduğu topluma aidiyet hissini uyanmasını engellemektedir, çocuk benimsenmediğini düşünüp, toplumdan farklı olduğuna kanaat getirebilir ve o toplumun kimliğine bürünmeyi içsel ya da davranışsal tepkilerle

reddedebilir. Çocuk, kendini gerçekten bir topluma ait hissederse sosyal kimliği oluşur. Kendisini benimseyemeyen toplumdan, kendisine yönelen değersizleştirme tutumundan ve dayatılan sosyal kimlikten kurtulup, kendisine yakın bulduğu, benzeştiği başka bir sosyal çevreye dahil olmak ve kişisel kimliğini o toplumun kimliğine entegre etmek isteğini duyabilir, fakat bu kararı alıp uygulayabilmesi yüksek benlik saygısını gerekli kılar. Nitekim; değersizlik hissi dış sebeplere bağlı değilse; kökleri içte bulunan bir durumsa çocuk farklı bir topluma dahil olma girişiminde bulunamayacaktır. Değer vermediği özüne güvenemeyecek ve yeni bir sosyal entegrasyon sürecini başlatmaya cesaret edemeyecektir.

Toplum çocuğa sosyal kimlik hazırlarken “ben”i yaralamamalı, kişisel kimlik sürekli sosyal kimliğin gölgesinde kalmaya mecbur edilirse; toplumu kimliksiz bireyler işgal eder ve bu durumdan en çok zarar görecektir olan sosyal kimliktir. Bu nedenle benden vazgeçmeden bize gidilebilmelidir. Sosyal kimlik cinsiyet, yaş, ırk, din, dil, kültür, sosyal sınıf, sosyal roller, politik görüş, meslek vb. birçok bileşenden oluşan bir bütündür. Bu bileşenin parçalarını çocuk zamanla tanıyacak ve zamanla onları birleştirecektir fakat bu süreçte, içinde bulunduğu toplumda özdeşim kurabileceği bireylerle karşılaşması gerekir. Bilindiği üzere; sosyal kimlik edinimi için ilk şart sağlıklı sosyalleşme iken; ikinci sırayı sağlıklı özdeşim almaktadır.

Olumlu kişisel kimlik duygusu, yüksek benlik saygısı ve bir topluma aidiyet duygusunun ürünü olan sosyal kimlik çocuğun hayatta mutlu olabilmesi için gereklidir bu nedenle sosyopedagoglar çocuğu sosyal hayata karşı cesaretlendirmeli içsel eleştiri konusunda daha yapıcı tutum izlemeye yönlendirmelidir. Bir topluma ait olma duygusunu/fikrini güçlendirmeli, sosyal çevrenin, çocuk tarafından objektif bir şekilde gözlemlenmesini, kendisine başkalarının (ait olduğu toplumun diğer üyelerinin) gözünden bakabilmesini sağlayabilmelidir. Sosyopedagog bunu yapabilmek için “canlandırma tekniği”ni haliyle çocuk edebiyatını araç olarak kullanabilir. Çocuğun içinde bulunduğu sosyal kimlik sorununu çözebilmesi için grubunu dıştan gözlemleyebilmeli bu noktada sosyopedagog çocuğun durumuna uygun, yani çelişkiler ve çıkmazların olduğu bir hikâyeye veya öyküyü anlatıp yarıda bırakabilir, danışan çocuktan ve çocuğun ait olduğu toplumu temsil eden gruptan hikâyenin devamının getirilmesini isteyebilir. Sonun çocuk dışında kalanlarca canlandırılması ve çocuğun önce pasif izleyici olması beklenir sonra ise; “grubu şekillendirme tekniği”ne geçilerek, çocuğun gruptaki bazı rolleri değiştirmesine, hikâyenin gidişatına müdahale ederek grubu bu yönde biçimlendirmesine sosyopedagogca izin verilebilir. Bu sayede çocuk, hem kendi hayal ettiği hem de toplumun beklediği sonu karşılaştırma ve değerlendirme fırsatını yakalayabilir. Bu teknik aracılığıyla sosyopedagog, çocuğun sosyal, ilişkisel, bilişsel düzeyini, adaptasyon potansiyelini, olaylar karşısındaki tepki kontrol kapasitesini gözleme şansını elde eder.

Çocuk bazen içinde bulunduğu topluma yabancılaşabilir, aidiyet duygusu zayıflayıp başka toplumun üyesi olmayı, onun kimliğini edinmeyi hayal edebilir. Sosyopedagog çocuğun bu arzusunu gerçekleştirebilme olasılığını, diğer sosyal kimlikle kendi kişisel kimliğini bütünleştirme yollarını, bu yolda karşısına çıkabilecek engelleri çocuğa sezdirebilmek için “sorgulama tekniği”ne başvurabilir. Bu tekniğin rahatlıkla

kullanılabilmesi içinse; çocukta diyalog kurma yeteneğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada çocuk edebiyatında diyalogların ve monologların, içseslerin oluşturduğu çizgi romanlardan yardım alınabilir. Farklı sosyal kimliklerin sunulduğu bir çizgi romanın seçilmesi, çocuğun bu farklılıklarda kendisine yakın ve uzak kimlikleri kendi değer yargıları ile sosyal kimliği çerçevesinde gözlemlemesine imkân tanır. Çocuğun tutumunun/tepkisinin merak edildiği noktalardaki baloncuklar boş bırakılarak çocuktan doldurması beklenebilir. Ayrıca konusunu günlük olaylardan alan çizgi romanlar “gündelik hayat terapisi” için uygun bir araç olabilir. Üstelik bu tür çizgi romanlar, çocuğa gündelik hayatın içine karışan sosyolojik, kültürel, ekonomik, sosyopsikolojik durumların okur-yazarlığını kazandırmak açısından da büyük bir öneme sahiptir.

Edebiyat sosyal hayatın bir aynasıdır, yazar büyük bir titizlikle hayatın içerisinde karşılaştığı sosyal kimlikleri, onları dinamik kılan adaptasyon potansiyeli yüksek olan bireysel kimlikleri okura yansıtır. Yazarın bu yansıtma görevine karşılık; sosyopedagog sosyal kimliğin edinilmesi veya yeniden edinilmesinde çocuğa yol göstermekle yükümlüdür. Her ikisi de “ben”in içinde özgürce var olduğu bir “biz”i hedeflemektedir, sosyal algıyı yükseltme ve/veya iyileştirme eğilimindedir. Sosyopedagoji, edebiyat alanları içinde en çok çocuk edebiyatına yakındır denilebilir zira ikisinin de özellikle hedeflediği kitle; minicik bedenlerine tezat büyüklükteki kalpleriyle çocuklardır. Bu açılardan ele alındığında çocuk edebiyatı ve sosyopedagojinin yollarının sosyal yönden tecrit edilmiş çocukları iyileştirmede birleşmesi kaçınılmazdır.

Genel Çizgileriyle Ergoterapi

Ergoterapi; toplumsal hayata katılımı ve aktiviteyi kısıtlayan herhangi bir engel, hastalık, yaşlılık, sağlıklı geçirilememiş sosyalleşme süreci, madde bağımlılığı, eşcinsellik, toplumdaki tecrit edilme gibi olumsuzlukları düzeltici, iş ve uğraşı aktiviteleriyle tedavi edici bir rehabilitasyon çeşididir.

Ergoterapi, hayatları hastalık, bedensel ya da zihinsel yetersizlikler, bağımlılıklar, yaşlılık ya da sosyal sorunlardan ötürü alt üst olmuş her yaş grubundan insanın uğraşısını (aktivitesini) etkinleştirmek adına teorisyen ve pratisyenlerin bir araya geldiği medikal bir meslek türüdür. Ergoterapi, danışanın katılımı ve hareketi prensibi üzerine kuruludur (Meeus, 2002; akt Ferreira, 2004: 114). Ergoterapi, danışanı aktif kılmayı hedefleyen bir terapi türüdür.

Sosyal hayata adaptasyon, topluma yeniden kazandırma, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, otonomi kazanımının sağlanması ergoterapinin başat hedefleri arasındadır. Ergoterapi, yeniden eğitim ve yeniden adaptasyon olmak üzere iki ana amaç üzerine kurulmuştur. Yeniden eğitim, bilişsel ve motor becerilerin yeniden öğretilmesi, bunların bireye yeniden keşfettirilmesi ve bu sayede kendi potansiyelini algılamasını sağlamaya yöneliktir. Yeniden adaptasyon, kişinin ailevi ve sosyal ilişkilerini yeniden kazanması, çevreyle yeniden iletişime geçmesi, aktivitelerini ve boş zaman değerlendirme yöntemlerini yeniden keşfetmesi böylece hayatın sıradan çizgisine tekrar girmesini sağlamaya yöneliktir. Bireyi yeniden topluma kazandırmayı hedefleyen, bireyin toplumsal hayatın içine yeniden girmesini sağlamak amacıyla teknik ve insani yardımlarla çevresini, hayatını kolaylaştıracak hale getirmeye çalışan ergoterapi,

danışanlara psiko-sosyal rehabilitasyon ve psikoterapi hizmeti sunmaktadır (www.sante.gouv.fr/IMG/pdf/monographie_ergotherapie.pdf). Bu hizmetler aracılığıyla toplumsal hayatın dışında kalmış bireysel hayatları kolaylaştırır ve bu iki hayatın yeniden birleşmesini sağlar.

Sosyal psikoloji, biyoloji ve antropolojiyle yakından ilgili olan ergoterapinin çalışma alanları şu şekilde sıralanabilir:

- 1.Nöroloji: İleri boyutta sinirsel rahatsızlıkları olan insanlar, Multipler Sklerose'dan (Halk arasında MS olarak bilinen sinir hastalığı) muzdarip olanlar Parkinson ya da Alzheimer gibi beyin hastalıkları olanlar
- 2.Ortopedi: Ortopedik yıpranma yaşayanlar
- 3.Psikiyatri: Ruhsal hasarlara doğuştan sahip olanlar, duygu, düşünce ve davranış bozuklukları bulunan çocuklar
- 4.Romatoloji: Romatizmal hastalıklara sahip olanlar
- 5.Pediyatri: Çocuk hastalıkları
- 6.Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon: Bedensel hasara uğramış, doğuştan bedensel hasarları bulunanlar, felç ya da kalp enfarktüsü geçirmiş olanlar, genel veya hassas hareket yeterliği konusunda sorun yaşayanlar
- 7.Geriatri: Yaşlılık hastalıkları ve sorunları yaşayanlar
- 8.Psikoloji: Algılama, dikkat, tepki göstermede sorun yaşayan, davranış ve gelişim bozuklukları olan çocuklar

(<http://www.deutsche-therapeutenauskunft.de/therapeuten/ergotherapie/was-ist-ergotherapie/>).

Ergoterapinin çalışma alanlarının oldukça geniş olması bu bilimin uygulayıcılarının da söz konusu alanlarda yeterli bilgi ve yetiye sahip olmasını gerekli kılar. Bu nedenle, ergoterapistler, içeriğinde anatomi, fizyoloji, hastalıklar, ergoterapi tarihçesi, kullandığı kuramlar ve bunların hastalara uygulanışına dair dersleri içeren; nöroloji, ortopedi, çocuk hastalıkları, geriatri, psikiyatri, romatoloji alanlarında eğitime tabi tutulur (Büyükkınacı, 2010: 140). Ergoterapist, danışanın durumunu analiz edebilmeli, doğru teşhisi koymalı ve tedavisinde neleri uygulaması gerektiği kararını alabilmeli, kullanılacak araçları, teknikleri duruma ve danışanın kişisel ve sosyal özelliklerine göre esnetebilmeli ve gerektiğinde yardımcı araçlar üretebilecek derecede yaratıcı düşünce gücüne sahip olabilmelidir. Bu açıdan bakıldığında; ergoterapistlerin ve sosyopedagogların benzer nitelikleri taşımakta olduğu söylenebilir.

Ergoterapistin görevleri (Meyer, 1990: 22):

- 1.Bireyin maksimum işlevsel kapasitesini yeniden keşfetmesine yardımcı olma
- 2.Bireyin mevcut işlevsel kapasitesinin devamlılığını sağlama
- 3.Yeni yeteneklerin kademe kademe keşfedilmesinde kolaylaştırıcı rol oynama

4.Sağlıkla ilgili alışkanlıkların yeniden düzenlenmesi, iyileştirilmesi ya da geliştirilmesine rehberlik etme, şeklinde özetlenebilir.

Tıpkı sosyopedagoji gibi ergoterapi de her yaş grubundan insana hitap etmektedir. Sosyopedagojinin özellikle çocukları hedef kitlesinin zirvesine oturtması sebebiyle bu çalışmada çocuk grubunun ön planda tutulduğu belirtilmelidir. Danışanın, holistik bir yaklaşımla gözlemlendiği, tedavinin bu doğrultuda gerçekleştirildiği ergoterapi eylem üzerine kuruludur. Etkinlik çocuğa problemlerle baş etmeyi öğretme, yapabilme, yaşayarak öğrenebilmede önemli bir araçtır. Çocuğun nesneye etki edebilmesini, yapabilmesini, hareket edebilmesini ve çevreyle etkileşimini sağlamak ergoterapistin başlıca uğraşlarından. Anlamlı etkinlikler, fonksiyon bozukluklarının üstesinden gelebilme ve aynı zamanda maksimum adaptasyon sağlama amacına yöneliktir. Etkinliğin bir anlamı varsa terapötik etkisi de vardır. Ergoterapide çocuk etkinliğin başrolünü elinde tuttuğu gibi, etkinliğin rotasını da belirler, böylece daha bağımsız bir birey olması desteklenir. Ergoterapist, aktivitenin gerçekleştirilmesi için gerekli önbilgileri toplar ardından motor, duyuşsal, sosyal, duyuşsal ve bilişsel gelişim alanlarına uygun olarak organize eder. Çocuğun gelişimsel durumu etkinlik için büyük önem arz etmektedir. Engelli çocuğun bir şeyleri başarabilmesi, yapabilmesi, eyleyebilmesi oldukça önemlidir (Dubochet, 1992: 55-56). Engeliyle barışmasına katkı da bulunması açısından küçük başarılar dahi oldukça büyük önemlidir. Etkinlikler çocuğa irili ufaklı başarılar yaşatmalı, çocuğun içsel motivasyonunu destekleyici nitelikte olmalıdır.

Ergoterapi çocuğu iyileştirmek için onu biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bütünlüğü içerisinde ele almaktadır, hiçbir gelişim evresini izole olarak değerlendirmez, içsel (kendisinden kaynaklanan sorunlar/engeller) ve dışsal (çevreden kaynaklanan sorunlar/engeller) faktörleri iç içe geçmiş olarak gören bu tutumu sosyopedagojideki holistik tutumla örtüşmektedir. Her yaştan insana hitap eden bu iki bilim dalı, uygulayıcılarından esneklik ve yaratıcılık beklemektedir. Her ikisinin de başat hedefi söz konusu bireyin toplumsal hayata kazandırılmasını, topluma entegre olmasını ve en önemlisi hayattan zevk almasını sağlamaktır. Hem sosyopedagoji hem de ergoterapi kökleri oldukça geniş bir alana yayılan disiplinlerdir.

Sosyopedagoji, Ergoterapi ve Çocuk Edebiyatı Bağlantısı

Ergoterapi birçok bilim dalıyla yakından ilgili ve farklı alanlardan hastalıkların tedavisinde başvurulabilecek medikal bir müdahale yöntemidir. Psikiyatri, ortopedi, fizik tedavi gibi oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan ergoterapide, mesleğin uygulayıcıları tedavi sürecinde, danışanın hastalık durumunu, insani ve maddi çevresini ve de kişisel durumunu göz önünde bulundurarak katkı sağlayıcı materyalleri seçebilmeli ve bu materyalleri, gerçekleştirmiş olduğu analizler sonucu ortaya çıkan durum doğrultusunda modifiye edebilmeli (küçük ya da büyük çaplı değişikliğe uğratabilmeli), yardımcı materyaller geliştirebilmelidir. Bunları yaparken danışanın, tedavinin öznesi konumunda olduğunu ve bu süreçte etkin bir şekilde rol alması gerektiğini unutmamalıdır. Bu modifiye işleminde asıl eyleyen, danışanın kendisi olmalıdır.

Sosyopedagoji ve ergoterapi hedefler noktasında sıkça buluşan iki alandır. Bu hedefler sosyal entegrasyon, yeniden eğitim, yeniden adaptasyon, kişisel gelişim, sosyal,

zihinsel, fiziksel, psiko-motor ve duygusal gelişim bozukluklarına bağlı adaptasyon sorunlarının aşılması, günlük hayatta karşılaşılan güçlüklerle baş etme, çocuğun ifade edebilme yeteneğinin ve yaratıcılığının geliştirilmesi, vb,... şeklinde sıralanabilir (<http://www.mels.gouv.qc.ca/ens-sup/ENS-COLL/Cahiers/program/35103.asp>). Çocuk edebiyatına gelince; çocuğun gelişim evrelerini sağlıklı atlatabilmesi konusunda önemli bir yere sahiptir ve çocuğu hayata hazırlayan bunu yaparken de onu hayattan koparmayan, çocuğa hayatın resmini sunan, eline kalem ve silgi tutuşturup bu resimde istediği ekleme ve çıkarmaları yapabilmesine, kendi hayatına kendi kararlarıyla devam edebilmesine imkân tanıyan hem pedagog hem terapisttir.

Fiziksel ve zihinsel engeli olanlara özellikle yönelen ergoterapinin; hastanın isteğini, arzusunu, umudunu işe koşan kilit kelimesi otonomi; anahtar sözcüğü etkinliktir. Unutulmamalıdır ki, öğrenmenin temel şartlarından biri etkinliktir ve birey etkin olduğu sürece daha iyi öğrenir (Gönen&Uyar Dalkılıç, 2009: 91). Ergoterapi ile sosyopedagoji etkinlikle ve etkinlik için yeniden eğitimin gerçekleştirilmesi fikrini merkeze yerleştirmektedir. Etkin olmak otonomiye geliştirir, gelişmiş otonomi etkin olmayı tetikler. Bu iki sözcük iç içe geçmiş birbirini destekleyici öğelerdir. Bu açıdan bakıldığında etkinlik ergoterapi için sadece araç değil aynı zamanda amaçtır. Eğer tedavi için sanat, zanaat ya da el etkinlikleri aracı durumundaysa, hedef de hastaya etkinlikleri yeniden gerçekleştirme fırsatı sunmalıdır. Ayrıca tek hedef el ve motor becerilerin gelişimini sağlamak değildir; bilişsel ve entelektüel gelişimi desteklemek de başat hedefleri arasında kendine yer bulmaktadır. (www.sclerose-en-plaques.apf.asso.fr/IMG/pdf/APF_SEP_n9...) Bilişsel ve entelektüel gelişimin bir etkinliğin gerçekleştirilebilmesi için yeterli düzeyde olması gerekmektedir, bu nedenle çocuğun bu gelişim düzeyleri gözlemlenmeli ve gereken destek ergoterapistçe sağlanmalıdır.

Ergoterapinin aracı; etkinliktir ve etkinliğin çocuk zihnindeki karşılığı eylemdir. Çoklu duyu uyaranları aracılığıyla diğerleri arasında kendini algılayışı, diğerlerince algılanışını ve uzamsal yapılanmayı değiştirmek amacıyla gerek kendi bedeni üzerine gerekse dış dünyaya yönelik eylemi ifade etmektedir. Çocuk araçsallaştırılmış etkinlikler aracılığıyla çevresini değiştirir (akt Gossin, 1992: 161). Oyun etkinlikleri, günlük hayattan öykünülen etkinlikler ve hareketi önceleyen etkinlikler, ergoterapinin olduğu kadar birey temelli toplumsal mutluluğu önemseyen sosyopedagojinin de ilgi alanına girmektedir.

Ergoterapinin otonomi ve etkinlik eksenleri üzerine kuruludur; sosyopedagojiyle aynı eksende buluşmasını sağlamaktadır. Otonomi, kendi istediğini, kişinin kendisinin gerçekleştirebilmesi, bu yönde gerekli motivasyona sahip olması anlamına gelmektedir. Sosyopedagojinin önemle üzerinde durduğu sorunlardan biridir ve kişide otonomi gelişimini desteklemek adına ergoterapide olduğu gibi sosyopedagojide de çeşitli teknikler işe koşulmaktadır. Fiziksel engeli bulunan çocuğun otonomi gelişiminin gerçekleşmesi diğer çocuklara oranla daha uzun süreye yayılır çünkü onun öncelikle kendi bedeninin özerkliğini elde etmesi gerekmektedir. Ergoterapistler ve sosyopedagoglar bu konuda yeterince bilgiye sahip olmazsa kullanılacak teknik ve yardımcı araçlar konusunda sorun yaşayacaktır, bu nedenle gerekli bilgi donanımına sahip olmalıdırlar. İletişim teknikleri, grubu canlandırma/cesaretlendirme teknikleri, günlük hayattan problemleri çözmede hastaya refakat etmek üzere kullanılan eşlik etme

ve rehberlik tekniği, manipülasyon teknikleri, adaptasyon teknikleri, değerlendirme teknikleri (Meyer, 1990: 84) hem sosyopedagogların hem de ergoterapistlerin tedavi sürecinde başvurduğu ortak tekniklerdir.

Ergoterapide birçok tekniğe yer verilmektedir bunlar; engelin doğasına ve hedef kitleye göre farklılık göstermektedir. Bu çalışmada fonksiyonel hareketleri korumak ve iyileştirmek üzere kullanılan tekniklere yer verilecektir. Bunlar;

- Kas, eklem, duyuusal ve duygusal eğitim tekniği
- Proprioseptif yeniden getirme, duyuusal bütünleşme, nöromüsküler kolaylaştırma
- Psikoterapötik teknikler, bilişsel-davranışçı ve bilişsel uyarım teknikleri
- Rehberlik ve destek teknikleri
- Telafi ve iyileştirme teknikleridir.

(http://www.cefiec.fr/wa_files/ERGO_20Annexe_20II_20R_C3_A9f_20comp_C3_A9tence_s.pdf).

Yukarıda bahsi geçen tekniklerin hemen hepsinin bir arada kullanılabileceği ve hedeflerin çoğunluğunun (sosyal entegrasyon, duyuusal bütünleme, yeniden eğitim, yeniden adaptasyon, duyguların ifade edilebilmesi, vs...) gerçekleştirilmesi için en uygun zemini "tiyatro etkinliği"nin sunabilir. Ergoterapist öncülüğünde gerçekleştirilecek olan oyunlaştırma sürecinde danışan çocukların öncelikle manüel tekniklerden yazma işleminde etkin rol alması sağlanır. Ergoterapi açısından ele alındığında yazma biyomekanik ve nöro-müsküler yönleri olan, aynı zamanda çocuğun kas gücünü artırıcı, duruş dengesizliğini ve zayıflığını ve zayıf motor becerilerini de iyileştirici bir aktivitedir (Amundson, 2001'den akt Case-Smith, 2002: 18-19). Çocuğun içindeki duygu ve düşünce yığını dış dünyaya aktardığı psikolojik bir iletişim şeklidir. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun dilsel gelişimine, anlam düzeyinin artmasına katkıda bulunmakla kalmaz aynı zamanda çocuğun bilişsel, duyuusal ve devinişsel düzeyde davranış geliştirmesine imkan tanır, çocuğa hayatın zorluklarının üstesinden gelmeyi öğretir sunduğu geniş duygu ve olay durumlarıyla çocuğa algısal, ruhsal ve sosyal yönden zenginlik katar (Gültekin, 2011: 97-98). Çocuk, bu eserler aracılığıyla hayatı ve diğer insanları tanıma kendini tanımlama fırsatı bulur. Sever (2007: 28)'de çocuk edebiyatı eserlerinin dilsel gelişim açısından önemine vurgu yapmakta ve çocuk kitaplarının, bu evrede çocuğa "zenginleştirilmiş bir dil çevresi" yarattığını belirtmektedir. Yazma, çocuğa kendini bulma fırsatı sunan sanatsal bir yetenektir. Sanatsal yetenekler kişiliği geliştirmek, danışanla yaklaşım iletişim kurabilmek için önemli bir yoldur ve sosyal eğitime ilişkin çalışma alanlarında pek çok amaca hizmet üzere kullanılmaktadır. Ayrıca grup gelişim çalışmalarında da araçsallaştırılabilirler (Hallstedt&Högström, 2005: 130). Yazmanın bir iletişim şekli olması yönüyle grupla gerçekleştirilecek terapilerde de kullanılabilir. Böylelikle çocuk kendisini bu grubun bir parçası olarak tanıma fırsatını da yakalar. Çocuklar yazma etkinliği aracılığıyla hayatın akışı içerisinde kendi benliğine dair algı geliştirebilir bunu da yansıtmaya tekniğini kullanarak, yazısındaki kahramanlardan birine kendi iç dünyasından yüklemeler (pişmanlık, utanç, öfke, vb...) yaparak

açmazlarından, yalnızlığından kurtulur, içine düştüğü umutsuzluk denizinin elbet bir limanı olacağını kabul eder ve içsel sükûnete erebilir.

Ergoterapi açısından yazma etkinliği psiko-motor, psiko-sosyal, duyuşsal ve bilişsel düzlemde gerçekleşmektedir ve her düzlem farklı gereklilikleri doğurmaktadır. Ergoterapinin aynı zamanda bir tür psiko-motor tedavi şekli (Özdoğan, 2009: 82) olduğunu göz önünde bulundurursak, psiko-motor gelişim için bu terapi yöntemi faydalı olabilir. Psiko-motor düzlemde; kalem ya da benzeri gereci tutabilme ve hareket ettirebilme yeteneği, yazmaya elverişli bir oturuş pozisyonu alabilme, vücudu doğru tutabilme gereklidir. Duyusal düzlemde sağlıklı duyma ve görme gücü, başı görmeyi kolaylaştıracak şekilde çevirebilme, kalem (ya da benzeri bir gereç) ve kâğıt arasındaki kontağı kurabilecek dokunsal güç gerekiyken; bilişsel düzlemde dilsel yeti ve hafıza vazgeçilmezdir. Psiko-sosyal düzlemde ise; yazmayı iletişim aracı olarak kullanma isteği ve çocuğun kendi potansiyeli ile sınırlılıkları hakkında yeterli bilinç düzeyine sahip olması gerekir. Çocuk, bütün bu yeteneklere sahip olmalıdır. Bunlar ergoterapistin refakat ve rehberliğinde geliştirilmeli, iyileştirilmelidir çünkü yazma için gerekli yetenekler iç içe bütünleşik bir yapı sergiler. Birindeki eksiklik diğerlerini de olumsuz etkiler (Dubochet, 1992: 65,67). Ergoterapist uygun teknikler ışığında yerinde egzersizler yaptırarak bunu sağlayabilir ve bunu yaparken de tıpkı sosyopedagog gibi çocuğun eksikliklerinin değil yeterliliklerinin üzerine odaklanarak, içindeki potansiyeli dışarı çıkarma hedefine yönelmelidir. Böylece çocuk, iyileşme umudu yitirmez, başarabildikleri, başarabileceğine dair inancının filizlenmesini sağlar. Hitap ettiği düzlemler göz önünde bulundurulursa yazma etkinliği sayesinde pek çok eksiklik ve engelin aynı anda tedavi edilebileceği düşünülebilir.

Yazma eylemi ergoterapinin geniş teknik yelpazesinin hemen hemen hepsini kapsayıcı niteliktedir. Özellikle de kas, eklem, duyuşsal ve duygusal eğitim tekniği, psikoterapötik teknik ve bilişsel uyarım tekniği öne çıkmaktadır. Eylemin değişimlerini, sınırlılıklarını azaltmak ve telafi etmek üzere yeniden eğitim, yeniden adaptasyon, yeniden entegrasyon, psikososyal rehabilitasyon, psikoterapi müdahaleleri ve tedavi hizmetleri sunulmaktadır

(www.sante.gouv.fr/IMG/pdf/monographie_ergotherapie.pdf). Ruhsal iyileştirme anlamına gelen psikoterapice ilişkin tekniklerin ergoterapide yer bulabilmesi, bu medikal müdahale yönteminin de edebiyatla ilişkilendirilebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Zira edebiyatın sosyal, bilişsel, davranışsal boyutta olduğu gibi ruhsal boyutta da iyileştirici etkisi vardır. Ergoterapist, psikoterapötik teknikle edebiyatı birleştirerek danışan çocuklara hem fiziksel hem ruhsal tedaviyi aynı anda sunabilir. Aynı zamanda engelleri dolayısıyla sosyal hayatın dışında kalan ve bir nevi sosyal engelli olan çocuklarda yazma isteği uyandırarak ve yazdıklarını canlandırma cesaretini vererek çocuğu içsel ve dışsal iletişime açabilir. Tiyatral etkinlikte farklı iletişim modelleri yer almaktadır (sözlü, sözsüz jest, mimik vs), dolayısıyla bu etkinlik gerçekleştirilirken iletişim tekniği kullanılmakla birlikte çocuğun duygularını ifade edebilmesi desteklenir ve etkinlik boyunca sıkça başvurulacak olan rehberlik ve destek teknikleri de işe koşulur. Bunun yanı sıra manipülasyon tekniği kullanılarak etkinliğin gerçekleştirileceği ortam, etkinlikte yer alacak olan danışanların iyileştirilmesi ve/veya telafi edilmesi gereken

engele uygun olarak hazırlanır. Danışanın tüm vücudunu işe koşabileceği bir etkinlik olan dramatizasyon bedensel ve ruhsal gelişimde olduğu kadar sosyal gelişimde de etkilidir, çocuk canlandırdığı rol sayesinde kişilik analizleri yapabilir, sosyal çevresi hakkında bilgi edinebilir dahası hayal gücünü kullanabilir (Gönen, 1993; Knight vd., 1987; akt Gönen & Uyar Dalkılıç, 2009: 8). Kendisini ve diğerlerini tanır, anlamaya başlar. Dramatizasyon sayesinde hem kişisel hem de sosyal kimlik konusunda farkındalık kazanır.

Fizik tedavi ve rehabilitasyon ve nöroloji alanlarıyla olan yakın ilişkisi ergoterapinin uygulamada nöromüsküler kolaylaştırma, duyu bütünleyici ve proprioseptif afferent tekniklerini kullanmasına zemin hazırlar. İnsan davranışının duyuusal boyutlarını kavramak için perspektifler sunan nörobilime dayandırılan duyuusal entegrasyon kuramı ilk kez 1970'li yıllarda Jean Ayres tarafından ortaya atılmıştır ve ergoterapinin uzmanlık alanlarından birisi haline gelmiştir. Duyusal entegrasyon daha çok çeşitli gelişim ve öğrenme güçlüğü, tutum ve davranış bozukluğu, gelişimsel koordine sorunu vs olan çocuklar üzerine odaklanır. Ayres, kuramında vücut merkezli üç önemli duyuya yer vermiştir. Ergoterapinin de yakından ilgilendiği bu duyular vestibüler, dokunsal ve proprioseptif duyulardır. Bu duyular motor koordinasyonun gelişmesine destek olur bunlarda görülen herhangi bir aksaklık motor düzlemde de hissedilir. Motor planlama bozukluğu olan çocuklar hareketi gerçekleştirmede ve planlamada sorun yaşarlar. Vücut algıları zayıf olduğu için kontrol güçleri yoktur. Kaba ve ince motor (el, dil, parmak, vs) kas kontrol mekanizmaları gelişmemiştir. Vestibüler bozukluğu olan çocukların da motor planlama bozukluğuna sahip olmaları muhtemeldir, zira hareket ve denge konusunda sorunlar yaşarlar, yerçekimi algısı gelişmediğinden özgürce hareket edemezler. Vestibüler sistem bozukluğu da tıpkı motor planlama bozukluğu gibi dilsel gelişime dair sorunlara yol açmaktadır. Proprioseptif sistem vücut farkındalığı ve motor kontrol gibi pek çok fonksiyonu olan bir duyu sistemidir ve çocuğa vücudunun pozisyonu hakkında, hareketlerin ayırtına varmada, günlük hayatın içerisinde vücudunun alacağı/almaması gereken pozisyonları gerçekleştirmesinde bilgi ileten sistemdir. Duyu sistemlerinin iyi çalışması çocuğun daha kaliteli etkinlikler gerçekleştirebilmesinde ve kendisine güvenip hayatından memnuniyet duymasında etkilidir. Klasik müdahale ergoterapistin çocuğa derece derece karmaşıklığı artan hareket ve duyuusal bağlamda mücadele durumları sunmasını sağlayan özel olarak tasarlanmış terapötik çevrede gerçekleşir. Ayrıca bu tip müdahale çocuğun etkinlik üzerine fikirler üretebileceği, yeni mücadele durumlarına esnek bir şekilde cevap verebileceği, özgüven ve yetenek geliştirebileceği bir oyun atmosferinde meydana gelmektedir (Parham & Mailloux, 2001: 329-381; http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_/71/01/747497/dosyalar/2012_12/24013247_duyusalentegrasyoniyetersizligi.pdf).

Çocukta duyuusal entegrasyonun geliştirilebilmesi için oyunun o sıcak, esnek atmosferinin sağlanabileceği drama yöntemine başvurulabilir. Eser oyunlaştırılırken ve sonrasında dramatize edilirken duyuusal entegrasyon, nöromüsküler kolaylaştırma ve proprioseptif afferent teknikleri ergoterapistçe rahatlıkla kullanılabilir. Nitekim yazmanın yayıldığı geniş düzlem ve ona koşut olarak tiyatro etkinliğinin yayılabileceği düzlemler (bilişsel, davranışsal, sosyal, ruhsal,...) hesaba katıldığında vücudunun bir bütün olarak etkince yer alabileceği bir etkinlik olduğu gerçeği gözler önüne serilir. Vestibüler,

dokunsal, motor planlama (kompleks hareketlerin algılanması ve organizasyonu) ve proprioseptif, görsel-işitsel duyu sistemlerinin uyarılmasında tiyatral etkinlik önemli bir etkiye sahiptir zira gerçek hayattan bir parçadır. Söz konusu eser, günlük hayatın (engelli bir çocuğun gündelik hayatının) yansıması olabilecek kadar gerçeğe yakın olmasıyla gerçek hayatın içinden sosyal bir deneyim edinme fırsatı sunması ve ayrıca sosyal bütünleşmeyi sağlaması açısından da oldukça önemlidir. Duyu bütünleme tekniği sayesinde çocuk farklılıkları keşfeder (insanları ayırt etme gibi) ve bu tekniğin yardımcı aracı tiyatro olunca çocuk somut şekilde farklı rollerdeki kimlikleri (bireysel-sosyal) gözlemleyebilir. Tiyatro hayatı prova etmektir.

Çocuk etkinlikte yer alan kendisiyle aynı durumdaki diğerini izlerken hangi hareketi yaparken vücudun hangi pozisyona girdiğini görebilir, denge sağlama egzersizleri de etkinliğin içinde çocuk farkında olmadan kendine yer bulabilir. Vestibüler bozukluğu olan çocuğa oyunda ayakta durmayı, hareket etmeyi gerektiren rol verilerek çocuğun eğlenerek yerçekimi güvenliğini kazanması sağlanabilir. Çocuklar farklı noktalara yerleştirilerek başlarını, gözlerini ve vücutlarını paralel (koordineli) hareket ettirebilmeleri için gerekli koşullar oluşturulabilir. Çocuğun proprioseptif düzlemde bir sorunu varsa hareket koordinasyonunda güçlük çeker bu çocuğun bir tiyatro etkinliğinde sıralı hareketleri gerçekleştirmesi zor olacaktır ama ergoterapist sabırla tekrarlatıp, gerektiğinde yaratıcılığını işe koşarak video gibi yardımcı materyallerle koordinasyonun gelişimini desteklerse çocuk başarabilir. Unutulmamalıdır ki her çocuk doğru rehberlikle her şeyi yapabilir. Yazma sürecinde ve oyunun canlandırılması esnasında çocuk etkinliğin öznesi konumuna rahatlıkla geçebilir. Bu sayede kendisine ve iç potansiyeline dair olumlu düşünceler geliştirmesine yardımcı olur.

Tiyatro aracılığıyla çocukların psikomotor becerilerinin gelişmesi desteklenir ve bu şekilde çocukların çok yönlü olmaları sağlanabilir. Bu durum da çocuğun hayatta daha güçlü olmasına yardımcı olur. Tiyatro ile düşüncelerin somutlaştırılmasında ve eleştirel bir boyut kazanabilmesinde etkili olacak ortamlar oluşturulur. Çocuk, kendini daha iyi ifade etme becerisi kazanır (Altunbay, 2012: 751). Elde edeceği gözlem fırsatıyla insan tutum ve davranışlarına ilişkin fikirler edinebilir, değerlendirmelerde bulunabilir, bu sayede hem sosyal hem de zihinsel gelişimi desteklenir. Tiyatro etkinliği içerisinde barındırdığı “güven kazanma, uyum sağlama, gözlem yetisini geliştirme, beynini ve bedenini duyumsamaya dönük çalışmalar” (Arıcı&Ungan, 2011: 314) ergoterapinin hedeflerine ulaşmada kullandığı teknikleri işe koşmada etkin rol oynar. Ergoterapi ve sosyopedagoji hedefler, yöntem ve teknikler bağlamında birbirine değen, birlikte değerlendirilen bireyi değerli kılan iki alandır.

SONUÇ

Sosyopedagojinin ve ergoterapinin birincil hedefleri olan sosyal entegrasyon, yeniden eğitim ve yeniden adaptasyon için genelde sanattan, özelde edebiyattan, çocuk edebiyatından destek alınabilir. Edebiyat hem sosyopedagojinin hem de ergoterapinin tedavi edici yardımcı materyal olarak başvurabileceği disiplinler ve sanatlararası bir bilim dalıdır. Çocuk edebiyatının temel işlevlerinden biri ve en önemlisi; çocuğu dış dünya ve hayat gerçekliğiyle tanıştırma ve bu vesileyle çocuğu hayat karşısında güçlü kılmaktır.

Hayatı sevdirmek ve toplumsallaştırma işlevlerinin de bulunması onu, sosyopedagoji ve ergoterapiyle buluşturmaktadır. Sosyopedagoji ve ergoterapi pek çok noktada sanat ve edebiyata başvurarak çocuğu hayata döndürebilir. Sosyopedagoji ve ergoterapinin hedefler, hedef kitle, iyileştirici, telafi edici teknikler ve materyaller konusunda benzer bir tablo çizdiği söylenebilir. Her ikisi de sosyal hayatın dışına düşen bireysel hayatları sosyal hayat çizgisine yeniden yerleştirebilmek için çaba sarf etmektedir. Toplumu ve toplumsal hayatı iyileştirme ve geliştirme prensibinden hareketle sosyopedagoji, ergoterpiden ve çocuk edebiyatından faydalanabilir. Bireyi toplumsal hayatın içinde kendisini ve içsel potansiyelini keşfederek/yeniden keşfederek daha güçlü bir şekilde var olmalarını sağlayan ergoterapi, psikososyal rehabilitasyon ve psikoterapi hizmetleri sunar. Bu hizmetlerin yürütücüsü olan ergoterapist ve sosyopedagog karşısındaki problemlili çocuğa nasıl yaklaşacağını, hangi metot, teknik ve terapi yöntemini kullanacağını iyi bilmeli, kuramsal bilgileri uygulamaya dökebilecek donanuma sahip olmalıdır. Çocuk edebiyatını araçsallaştırabilecek duyarlılıkta olmalıdır. Sosyopedagoji, ergoterapi ve çocuk edebiyatı, çocuğu kendi hayatının öznesi konumuna taşıyabilmek için ortak bir noktada buluşabilir. Çocuğu sorunlarından arındırmak ya da çözümü imkânsız bir engellilik söz konusuysa onlarla yaşayabilmesini sağlamak için bu iki alan çocuğu toplumun ve hayatın yansıması olan sanat ve edebiyatla iyileştirebilir.

KAYNAKÇA

- Ak, S. (2013). Penguenler Flüt Çalamaz. İstanbul; Can Yayınları.
- Altunbay, M. (2012). Dil Öğreniminde ve Öğretiminde Tiyatronun Kullanımı ve Tiyatronun Temel Dil Becerilerine Katkısı, Turkish Studies, Volume 7/4, Fall 2012, s.747-760,
- Arıcı, A. F.&Ungan, S. (2011). "Çocuk Edebiyatı Türleri ve Çocuk Eğitime Katkıları" Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ashford, J. B.&Lecroy, C. W. (2013). Human Behaviour in the Social Environment a Multidimensional Perspective, U.S.A: Brooks/Cole Censage Learning.
- Böhm, W. (1994). Wörterbuch der Pädagogik, 14. Überarbeitete Aufl. Stuttgart: Kröner.
- Brühlmeier, A. (2010). Head, Heart and Hand Education In the Spirit of Pestalozzi (Mitchell, Mike, Çev.). United Kingdom: Sophia boks, Cambridge.
- Büyükkınacı, A. (2010). "Ergoterapi Occupational Therapy" (Ergotherapy), Klinik Psikiyatri Dergisi, 13(3), s. 137-142
- Case-Smith, J. (2002). "Effectiveness of School- Based on Occupational Therapic Intervention on Handwriting", The American Journal of Occupational Therapy, cilt:56, no:1, ss.17-25
- Coşkun, H. (2011). Topluma Hizmet Uygulamaları, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakır, Ö. (2002). "Sosyal Dışlanma", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(3), s.83-104.
- Çakmaklı, K. (2007). Çocuk ve Gençte Sosyal Gelişim, İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı Temel Kavram ve Varsayımlar, Ankara: İletişim Araştırmaları.
- Dubochet, M. (1992). "Les Bases Théoriques de l' Ergothérapie", L'Ergothérapie avec les Enfants Théories et Pratiques, İsviçre: Éditions EESP, pp. 48-73.
- Ertürk, Y. D.(2012). Sosyal Psikoloji Ders Notları "Kalabalık İçinde Ben" İstanbul: Ulus Medya Grup Basım Yayın ve Reklamcılık.
- Ferreira, M. M. (2004). "Les Compétences des Ergothérapeutes: une Analyse en Termes de Construction Sociale - Les Compétences Supposées Requises et Acquisées au Portugal ", Doktora tezi, Belgique: Université de Bruxell.
- Geldard, K. & Geldard, D. (2011). Çocukla Psikoterapötik Görüşme: Giriş Niteliğinde Uygulamalı Bir Rehber, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- Gossin, A. (1992). "Le Modèle de Pratique Bobath", L'Ergothérapie avec les Enfants Théories et Pratiques, İsviçre: Éditions EESP, pp.151-167.
- Gönen, M. &Dalkılıç, U. N. (2009). Çocuk Eğitiminde Yaratıcı Drama, İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd.Şti.

- Gültekin, A. (2011). Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazılar, İstanbul: Erdem Yayınları,
- Haase, K. (1932). "Sozialpädagogik u. Sozialerziehung" Lexikon der Pädagogik der Gegenwart, Freiburg: Heider, s.978-982.
- Hallstedt, P.& Högstöm, M. (2005). "The Recontextualisation of Social Pedagogy A study of three curricula in the Netherlands, Norway and Ireland", Malmö Studies in Educational Sciences, no:21, Tryck: Holmbergs.
- Hamalainen, J. (2003). "The Concept of Social Pedagogy in the Field of Social Work", Journal of Social Work 3(1), London: Sage Publications.
- İçağasioğlu, Ç. A.(2011). "Göçmen Ailelerin Uyum Süreci: Kaynaklar ve Engeller", Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde güçlendirme Yaklaşımı, Maya Akademi Yayınevi, s.107-122
- Inge, M. B.& Frorup, A. K. (2011). "Social Pedagogy as Relational Dialogic Work: Competencies in Modern Society", Social Pedagogy and Working with Children and Young People: Where Care and Education Meet, USA: Jessica Kingsley Publishers,
- Karataş, Z. (2010). "İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerinde Etkin Sosyal Hizmet Sunumu," Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet" Konferans ve Bildiriler 2009, Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Lorenz, W. (2008). "Paradigms and Politics: Understanding Methods Paradigms in an Historical Context: The Case of Social Pedagogy", British Journal of Social Work 38, Published by Oxford University Press: Advance Access Publication.
- Meyer, S. (1990). Le Processus de l'Ergothérapie, İsviçre: Éditions EESP.
- Müller-Kohlenberg, H. (1994). "Sozialpädagogische Institutionen", Roth Leo: Pädagogik Handbuch für Studium und Praxis Studienausgabe, Münih: Ehrenwirth Verlag GmbH, ss. 518-522.
- Özdoğan, B. (2009). Çocuk ve Oyun Çocuğa Oyunla Yardım, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Parham, D & Mailloux, Z. (2001). Sensory Integration. In J. Case-Smith (Ed.), Occupational Therapy for Children, Philadelphia: Mosby. pp. 329-381.
- Sanders, M. J. & Scott, R. B. (2007). "Çocuk İstismarı", Okul-Öncesi Çocuklarının Terapisi, (Yeşilmen, Şafak Çakmak, Çev.). İstanbul: Prestij Yayıncılık.
- Semerci, M. (2012). "Çocuğun Kişilik Gelişiminin Sağlanmasında Ailenin Rolü", Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı 18-19 Mayıs, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Yayına Hazırlayanlar: Dolunay Şenol, Sıtkı Yıldız, Talat Kıymaz, Hasan Kala.
- Sever, S.(2007). Çocuk ve Edebiyat, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012). Dersimiz Çocuk, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tezcan, M.(2005). Çocuk Sosyolojisi, İstanbul: Kök Yayınevi.
- Yıldırım, N. &Yıldırım, K. (2008). Sosyal Hizmete Giriş, Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.

İnternet Kaynakçası:

<http://www.mels.gouv.qc.ca/ens-sup/ENS-COLL/Cahiers/program/35103.asp> Erişim tarihi: 19.08.2013,

http://www.cefiec.fr/wa_files/ERGO_20Annexe_20II_20R_C3_A9f_20comp_C3_A9tences.pdf Erişim tarihi: 08.08.2013,

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/71/01/747497/dosyalar/2012_12/24013247_duyusalentegrasyonyetersizligi.pdf Erişim Tarihi: 31.08.2013, Saat: 02:05

<http://www.scie-socialcareonline.org.uk/repository/fulltext/81044.pdf>) Erişim tarihi 07.07.2013,

<http://www.deutsche-therapeutenauskunft.de/therapeuten/ergotherapie/was-ist-ergotherapie/> Erişim tarihi: 01.08.2013,

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/964/11880.pdf> Erişim Tarihi:19.10.2013.
Ministère de l'éducation nationale, de l'enseignement supérieur et de la recherche, 2005
www.education.fr:<http://www.education.gouv.fr/handicol/informations/famille.htm>
Erişim Tarihi: 18.10.2013.

www.sante.gouv.fr/IMG/pdf/monographie_ergotherapeute.pdf Erişim tarihi: 06.08.2013,

www.sclerose-en-plaques.apf.asso.fr/IMG/pdf/APF_SEP_n9 Erişim tarihi: 12.08.2013,

www.eesp.ch/uploads/media/Referentiel_compences_ES.pdf..Erişim tarihi : 15.07.2013

rehber.ihya.org/yenirehber/pestalozzi-johann-heinrich.html Erişim tarihi: 16. 07. 2013